

Justitiekanslern

Barbro Molander
YTTRANDE

2003-09-02
Reg.nr 31-3600-03

Krav på återbetalning av kursavgift för utbildningsprogrammet ”the International Executive MBA Program” vid Stockholms universitet

Sammanfattning

Förhållandet mellan företaget C och universitetet

Högskoleverket konstaterar att relationen mellan företaget C och universitetet grundar sig på ett avtal om uppdragsutbildning.

Förordningen (1995:1301) om handläggning av skadeståndsanspråk mot staten gäller inte anspråk på ersättning som grundas på påstående om att staten inte har fullgjort sina förpliktelser enligt ett avtal (1 § andra stycket 1).

Företaget C:s anspråk på återbetalning av kursavgiften på grund av att staten, genom universitetet, inte har fullgjort sina förpliktelser enligt avtalet, bör därför enligt Högskoleverkets mening handläggas som en avtalstvist och inte som ett skadeståndsanspråk mot staten enligt 3 kap. 2 § skadeståndslagen. Det är universitetet som i avtalstvisten företräder staten.

Förhållandet mellan personen S och universitetet

Högskoleverket anser att det finns särskilda skäl för staten att ersätta personen S för den eventuella förmögenhetsskada han har lidit genom att universitetet i sin marknadsföring och kursinformation felaktigt har uppgett att aktuell utbildning leder till en IEMBAexamen. Handlingarna i ärendet utvisar att deltagarna i stället får ett diplom som inte har något formellt värde.

Huruvida personen S har lidit någon ersättningsgill skada på grund av den felaktiga informationen kan Högskoleverket dock inte uttala sig om.

Tillämpliga författningsbestämmelser

Principen om avgiftsfri utbildning

Grundprincipen i den svenska högskolan är att utbildningen skall vara avgiftsfri för studenterna. Detta slås fast i 1 kap. 10 § högskoleförordningen (1993:100).

Med student avses i högskoleförordningen den som är antagen till och bedriver högskoleutbildning, se 1 kap. 4 § högskoleförordningen.

Principen om avgiftsfrihet gäller även för utländska studenter. I betänkandet Advantage Sweden (SOU 2000:92) föreslogs att högskoleförordningen borde ändras så att högskolorna fick möjlighet att ta ut avgift för högskoleutbildning av studenter och doktorander utanför EES-området som ej omfattades av utbytesavtal mellan universitet.

Regeringen bedömde dock i propositionen Den öppna högskolan (prop. 2001/02:15) att principen om avgiftsfria studier borde stå fast för universitet och högskolor med statliga anslag.

Avgiftsfriheten gäller alltså den grundläggande högskoleutbildningen och forskarutbildningen och för dessa utbildningar är högskolelagen (1992:1434) och högskoleförordningen tillämpliga.

En högskola får under vissa förutsättningar bedriva uppdragsutbildning mot avgift. För lärosätenas uppdragsutbildningar gäller särskilda bestämmelser som Högskoleverket redogör för i det följande.

Uppdragsutbildning före den 1 januari 2003

Statliga universitet och högskolor får bedriva uppdragsutbildning enligt bestämmelserna i förordningen om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor.

Den förordning som var tillämplig vid tiden för företaget C:s överenskommelse med universitetet är förordningen (1997:845) om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor som gällde intill utgången av 2002.

Med uppdragsutbildning avses i förordningen utbildning som anordnas mot avgift från annan än enskild för personer som uppdragsgivaren utser (2 §). Endast uppdragsutbildning som knyter an till sådan grundläggande högskoleutbildning som högskolan har examensrätt för får bedrivas som uppdragsutbildning (3 §). Uppdraget skall avse personalutbildning som är ägnad att få betydelse för deltagarens arbete åt uppdragsgivaren. Är uppdragsgivaren en statlig eller en kommunal myndighet eller ett landsting får uppdraget även avse utbildningar som behövs av arbetsmarknadsskäl eller av biståndspolitiska skäl (4 §).

Om uppdragsgivaren är från ett land utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), får uppdragsutbildning dock bara bedrivas efter medgivande av regeringen (3 § andra stycket).

Vid uppdragsutbildning tillämpas avgiftsförordningen (1992:191). Universitet och högskolor får själva bestämma avgiftens storlek. Avgiften skall beräknas så att full kostnadstäckning uppnås (6 §).

De som deltar i uppdragsutbildning får ges betyg och examens- eller kursbevis enligt bestämmelserna för grundläggande högskoleutbildning om samma kvalitetskrav ställs på uppdragsutbildningen som på grundläggande högskoleutbildning (7 §).

Det är alltså finansieringen och det särskilda sättet att utse deltagarna som kännetecknar uppdragsutbildning. Uppdragsutbildning är inte högskoleutbildning i formellt hänseende. De studerande i uppdragsutbildning är inte studenter i högskolan och högskoleförfattningarna är inte tillämpliga på denna typ av utbildning. Beställare av uppdragsutbildning förutsätts vara företag och organisationer, statliga myndigheter samt kommuner och landstingskommuner.

När den första förordningen om uppdragsutbildning infördes för högskolan 1986 uttalade föredragande statsrådet i prop. 1984/85 s. 5 bl.a. att syftet med uppdragsutbildningen inte är att enskilda organ eller enskilda personer skall kunna köpa sig utbildning.

Uppdragsutbildning efter den 1 januari 2003

Den 1 januari 2003 trädde den nya förordningen (2002:760) om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor i kraft.

I denna har det förtydligats att avgift aldrig får tas ut av en fysisk person för uppdragsutbildningen (2 §). Vidare krävs inte längre regeringens medgivande om uppdragsgivaren är från ett land utanför EES.

Högskoleverket har meddelat föreskrifter om uppdragsutbildning (HSVFS 2003:3) som träder i kraft den 15 september 2003.

Allmänna råd på myndighetsnivå och tidigare utredningar m.m.

Högskoleverket har i två rapporter behandlat frågor som rör högskolornas uppdragsutbildningar; ”Poänggivande uppdragsutbildning i högskolan (Högskoleverkets rapportserie 1997:16 R) och ”Högskolans uppdragsutbildning” (Högskoleverkets rapportserie 1999:14 R). Båda rapporterna finns tillgängliga på Högskoleverkets hemsida, www.hsv.se.

Stockholms universitet har utfärdat riktlinjer för sin uppdragsutbildning; Lokala föreskrifter om uppdragsutbildning vid Stockholms universitet (SB), se bilaga 1. Av dessa föreskrifter framgår bl.a. att det vid uppdragsutbildning skall tecknas avtal. Vid avtal som avser ett belopp som överstiger 100 000 kr fordras rektors godkännande.

Examensbenämning

En offentlig högskola får endast utfärda de examina som regeringen har föreskrivit om. Högskoleverket hänvisar till sitt yttrande i JK:s ärende med dnr. 463-02-40 där verkets redogörelse om gällande bestämmelser finns, se bilaga 2. Verket vill därutöver tillägga följande.

Uppdragsutbildning får bedrivas bara om den har anknytning till högskolans examensrätt (3 § förordningen om uppdragsutbildning). Examensbevis får ges enligt bestämmelserna om grundläggande högskoleutbildning (6 §).

Det finns ingen examen benämnd Master i examensordningen. Begreppet Master är internationellt efterfrågat och det relaterar till en allmänt bekant struktur i andra länder. Master of Business Administration (MBA) t.ex. har blivit något av en

egen examensnisch för ekonomiutbildningar i olika länder. Värderingen och regleringen av denna typ av utbildningar sköts av branschen och ligger utanför de nationella systemen.

I den tidigare nämnda utredningen Advantage Sweden föreslogs att en internationell Masterexamen för utländska studenter skulle införas. Regeringen valde att i stället införa en ny inriktning inom magisterexamen (Magisterexamen med ämnesbredd) som kunde passa bl.a. utländska studenter, jfr prop. 2001/02:15 s. 118 f.f. Den svenska benämningen Magister bibehölls och översättningen till engelska framgår direkt av examensordningen "Magisterexamen (Master of...)". Regeringen framhöll samtidigt vikten av att högskolorna inte marknadsför sina utbildningar som mastersutbildningar utan utgår från de offentligt erkända examensbenämningarna såsom de kommer till uttryck i högskoleförordningen.

Frågan om skadestånd

Kravet på återbetalning av avgift – förhållandet mellan företaget C och universitetet

Allmänt

Enligt 3 kap. 2 § skadeståndslagen skall staten eller en kommun ersätta personskada, sakskada eller ren förmögenhetsskada som vållas genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning i verksamhet för vars fullgörande staten eller kommunen svarar.

Stockholms universitet har uppgett att IEMBA är en uppdragsutbildning. Av handlingarna i ärendet framgår att det är företaget C som har betalat avgiften för utbildningen.

Högskoleverket konstaterar att relationen mellan företaget C som har betalat avgiften och universitetet är kontraktsrättslig.

Förordningen (1995:1301) om handläggning av skadeståndsanspråk mot staten gäller inte anspråk på ersättning som grundas på påstående om att staten inte har fullgjort sina förpliktelser enligt ett avtal (1 § andra stycket 1).

Företaget C:s anspråk på återbetalning av kursavgiften på grund av att staten, genom universitetet, inte har fullgjort sina förpliktelser enligt avtalet, bör därför enligt Högskoleverkets mening handläggas som en avtalstvist och inte som ett skadeståndsanspråk mot staten enligt 3 kap. 2 § skadeståndslagen.

Enligt 2 § verksförordningen (1995:1322) företräder myndigheten staten inför domstol inom sitt verksamhetsområde. Denna bestämmelse är också tillämplig på universitetet, se 1 kap. 5 § högskoleförordningen.

Det är alltså universitetet som i denna avtalstvist företräder staten.

Marknadsföringen av examensbenämningen – förhållandet mellan personen S och universitetet

Enligt 3 kap. 3 § skadeståndslagen skall staten även ersätta ren förmögenhetsskada som vållas av att en myndighet genom fel eller försummelse lämnar felaktiga upplysningar eller råd, om det med hänsyn till omständigheterna finns särskilda skäl. Därvid skall särskilt beaktas upplysningarnas eller rådets art, deras samband med myndighetens verksamhetsområde och omständigheterna när de lämnades.

JK har i ärendet med dnr 463-02-40 uttalat att det endast är ofullständigt eller missvisande, men inte felaktigt i skadeståndsrättslig mening att marknadsföra en magisterutbildning som en masterutbildning eftersom Masters of är en vedertagen översättning av magisterexamen.

Handlingarna i ärendet utvisar att universitetet på sin hemsida före april 2003, uppgav att det aktuella programmet skulle leda fram till IEMBAdegree, bilaga 3. Informationen vänder sig till potentiella deltagare (applicants) i uppdragsutbildningen. Hemsidan har därefter ändrats. Även i den skriftliga utbildningsinformationen uppgav universitetet att utbildningen leder till en IEMBAdegree. Att det här inte är fråga om en översättning av magisterexamen framgår av handlingarna i ärendet.

Den e-post som skickades den 28 april 2003 från koordinatören för programmet till universitetets chefsjurist utvisar i stället att den aktuella utbildningen leder fram till ett IEMBA-diplom med 40 akademiska poäng: ”Hemsidan på Företagsekonomiska institutionen har nu blivit uppdaterad och omstrukturerad och därav även vår (IEMBA) sida. Vi har då gjort det tydligare med att det är ett MBA-diplom med 40 akademiska poäng som studenten får när man har avslutat den här utbildningen”.

Den engelska informationen på hemsidan säger fr.o.m. den 8 april 2003 också att utbildningen leder fram till ett IEMBA-diploma. Ett problem fortsättningsvis kan vara att ordet degree och ordet diploma båda kan vara en akademisk examen på engelska språket.

Ett IEMBA-diplom utfärdat av ett universitet eller en högskola i Sverige är inget examensbevis utan endast en handling som informerar om de kurser man har läst.

Universitetet har dock inte rätt att utfärda en IEMBA-examen vare sig i den grundläggande högskoleutbildningen eller i sin uppdragsutbildning. Uppdragsutbildning får ju bara bedrivas om den har anknytning till den grundläggande högskoleutbildning som högskolan har examensrätt för. Det finns som nämnts ingen Mastersexamen i den svenska examensordningen.

Mot bakgrund av detta anser Högskoleverket att universitetets information på sin hemsida före april 2003 om att utbildningen leder fram till en IEMBAdegree var felaktig. Den felaktiga informationen har också funnits med i utbildningsmaterialet. Deltagarna får i stället, enligt uppgift från koordinatören, ett IEMBA-diplom.

HÖGSKOLEVERKET

YTTRANDE

2003-09-02

Reg.nr 31-3600-03

Sid 6

Vid en samlad bedömning anser Högskoleverket att det finns särskilda skäl för skadeståndsansvar för staten. Personen S hade anledning att förlita sig på att den skriftliga informationen på hemsidan om vilken examen den utannonserade utbildningen leder till var korrekt. Informationen fanns också i kursmaterialet. Ingen annan än universitetet kunde ju upplysa honom om detta. Högskoleverket anser att det är av vital betydelse för en deltagare i en uppdragsutbildning att få veta om en utbildning leder fram till en godkänd examen eller om den resulterar i ett diplom som inte har något formellt värde. I sammanhanget kan nämnas att Högskoleverket sedan 1999 upprepade gånger i ärenden och utredningar framhållit hur viktigt det är att informationen som vänder sig till utländska studenter är korrekt. Även regeringen har pekat på vikten av detta.

Huruvida personen S har lidit någon ersättningsgill skada på grund av den felaktiga informationen kan dock Högskoleverket inte uttala sig om.

Detta yttrande har fastställts av universitetskanslern i närvaro av kanslichefen Lennart Ståhle och chefsjuristen Annica Lindblom efter föredragning av verkjuristen Barbro Molander.

Sigbrit Franke

Barbro Molander

Kopia till

Rektor, Stockholms universitet

personen S